

Afgørelser – Reg. nr.: 06415.00

Fredningen vedrører: Hvalbensplankeværk

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet

Fredningsnævnet

09-07-1977

Kendelser

Deklarationer

FREDNINGSNÆVNET>

9/7-1977

U d s k r i f t

a f

kendelsesprotokollen for fredningsnævnet
for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds

--oo0oo--

År 1977, den 9. juli kl. 10 afsagde fredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds på dommerkontoret i Aabenraa i sagen:

J. nr. 127/1975

Begæring fra fredningsplanudvalget for
Sønderjyllands amt om fredning af et
hvalbensplankeværk på matr. nr. 336
Juvre, Rømø sogn, Skærbæk kommune,

sålydende

k e n d e l s e:

Ved skrivelse af 25. august 1975 fremsatte fredningsplanudvalget for Sønderjyllands amt i medfør af naturfredningslovens § 11 begæring om rejsning af fredningssag i henhold til lovens § 1, jfr. § 10, med det formål at frede et på matr. nr. 336 Juvre, Rømø sogn, Skærbæk kommune, tilhørende gårdejer Thomas Martinsen, eksisterende plankeværk af hvalben. Af skrivelsen fremgår, at plankeværket er ca. 17 meter langt, ca. 25 centimeter bredt og ca. 92 centimeter højt, og at det består af ialt 54 hvalkæber, der er opdelt i 5 fag med en egestolpe i hvert fag og forsynet med en ca. 2 centimeter tyk og 25 centimeter bred egeplanke som overligger. Det oplyses endvidere, at den del af plankeværket, som oprindeligt fandtes under jorden, er borttrådnnet, samt at plankeværket, på hvilket der er indridset årstallet 1772, ligger i en afstand af ca. 4 meter til offentlig vej (vejbælægningen). Som baggrund har plankeværket en ligusterhæk.

Fredningspåstanden gik i hovedtræk ud på, at hvalbensplankeværket ønskedes bevaret i sin nuværende form for eftertiden, at fredningsplanudvalget i samarbejde med Naturhistorisk Museum i Aarhus overtog den fremtidige vedligeholdelse og bevaring uden udgift for ejeren, samt at der etableredes en fredningszone på begge sider af plankeværket i en afstand af 5 meter, indenfor hvilken der ikke måtte placeres bygninger m.v. eller foretages beplantning.

Fredningsnævnet har forelagt sagen for Naturfredningsrådet, der i en erklæring af 7. november 1975 har udtalt:

"Rømø er landskabeligt opdelt i 5-7 N-S-gående zoner, hvis regionale variationer er baggrund for øens økologiske rigdom og dens specielle muligheder og charme, sidstnævnte danner basis for den store turistmæssige interesse. Hertil kommer den variation, som kulturlandskabet først og fremmest via landbrug og bebyggelseszoner tilfører. Dette præg er i høj grad historisk geografisk betinget, og den rige hvalfangerperiode fra 1700-tallet har i denne relation spillet en helt afgørende rolle.

Det nævnte hvalbensplankeværk udgør sammen med Kommandørgården, de smukke portaler på de gamle Rømø-gårde og Kommandørstenene på kirkegården et rigt faceteret, kulturgeografisk mønster fra denne periode, og det er således overordentligt vigtigt, at det bevares for eftertiden.

Rådet har forespurgt Miljøministeriets 4. kontor vedrørende grundlaget for fredning af hvalbensplankeværket i medfør af naturfredningsloven (bestemmelserne i kap. 3). Ministeriet har her henvist til, at der findes adskillige fredninger af stendiger, altså menneskeskabte hegninger, og at genstanden for nærværende sag formentlig kan sammenlignes hermed. Man har endvidere påpeget, at hvalbensplankeværket muligvis falder ind under jordfaste fortidsminder i lovens kap. 7, og det henstilles derfor, at der indhentes en udtalelse fra Fortidsmindeforvaltningen. Uanset om plankeværket skulle være beskyttet ved bestemmelserne i § 48 vil der være stort behov for at det offentlige kan tage sig af vedligeholdelsen af det, som foreslået i fredningspåstandens pkt. 2."

Miljøministeriet, Fredningsstyrelsen, der nu har overtaget fortidsmindeforvaltningens opgaver, har i en erklæring af 3. december 1975 udtalt, at man stærkt kan anbefale, at det beskrevne hvalbensplankeværk bliver fredet i henhold til naturfredningslovens § 1, således at fredningsplanudvalget og Naturhistorisk Museum overtager vedligeholdelsen. Fredningsstyrelsen gør endvidere opmærksom på, at det ikke vil være foreneligt med gældende praksis at sikre plankeværket på grundlag af bestemmelserne i naturfredningslovens § 48. Styrelsen udtaler derhos yderligere:

" Plankeværket af hvalben har ikke alene naturhistorisk betydning, men har også kulturhistorisk interesse. Der har tidligere på Rømø som på de syd for grænsen liggende vesterhavsøer været flere af den slags plankeværker, men det her omhandlede hvalbens-

plankeværk er det sidste, som er tilbage på Rønø. Det minder ved sit materiale og gennem sin datering til 1772 om øens store tid, da hvalfangsten var en betydelig faktor i øens materielle og kulturelle liv."

Skærbæk kommune har i en erklæring af 18. maj 1976 udtalt:

"Man skal oplyse, at kommunalbestyrelsen ikke for tiden har planer om en udvidelse eller forlængning af vejen ud for hvalbensplankeværket på matr. nr. 336 Juvre, Rønø sogn.

Man vil derfor for sit vedkommende kunne tiltræde, at en del eller hele vejrabatten ud for hvalbensplankeværket inddrages under fredningen.

Man må dog forbeholde sig, at fredningen ikke ved en eventuel senere nødvendig ændring eller udvidelse af vejen vil være til hinder herfor."

Bekendtgørelse om fredningssagens rejsning har været indrykket i Statstidende for den 30. oktober 1976 samt i Vestkysten og Jydske Tidende for den samme dato. Endvidere er særskilt meddelelse herom den 28. oktober 1976 tilsendt ejeren og Skærbæk kommune.

Nævnet har i sagens anledning afholdt møder den 14. september 1976 og den 21. juni 1977. Ejeren, Thomas Martinsen, var mødt under begge møder. På sidstnævnte møde, hvortil der var sket annoncering og indvarsling i overensstemmelse med naturfredningslovens § 14, var endvidere Historisk forening for Skærbæk og omegn repræsenteret. Ejeren var positivt indstillet overfor fredningen af hvalbensplankeværket og kunne godkende det af fredningsplanudvalget udarbejdede udkast til fredningsbestemmelser med visse på mødet foreslåede ændringer. Ejeren fandt det dog rimeligt, at han blev tilkendt en erstatning for de ulemper, der påføres ham ved fredningen og foreslog et beløb på 3.000 kr., svarende til udgiften til materialer til op-sætning af et såkaldt "Jægerhegn" i samme højde som hvalbensplankeværket fra dets nordlige ende og ca. 15 meter mod øst.

Skærbæk kommune som ejer af matr. nr. 167 Juvre, Rømø sogn, hvortil hører det græsbundne areal mellem plankeværket og den faste vej, har ikke rejst krav om fredningserstatning, men alene taget forbehold om eventuel nødvendig dispensation fra fredningskendelsen i forbindelse med en eventuel vejudvidelse.

Nævnet skal udtale:

Nævnet finder det godtgjort, at det omhandlede hvalbensplankeværk, der er det sidste af sin art på Rømø, har en sådan naturhistorisk og kulturhistorisk betydning, at det bør bevares for eftertiden. Det er endvidere nævnets opfattelse, at der i naturfredningslovens § 1 indeholdes fornøden hjemmel til at frede plankeværket, idet nævnet er enig med Fredningsstyrelsen i, at bestemmelserne i lovens § 48 efter gældende praksis ikke er tilstrækkelig til at sikre plankeværket.

Som følge af det anførte vil det af fredningssagen omfattede hvalbensplankeværk være at frede således:

1.

Det på ejendommen matr. nr. 336 Juvre, Rømø sogn, værende hvalbensplankeværk, der bærer årstallet 1772 indridset, skal bevares uændret i sin nuværende form.

2.

Tilsynet med og den fremtidige vedligeholdelse og bevaring af hvalbensplankeværket overtages af fredningsplanudvalget for Sønderjyllands amt i samarbejde med Naturhistorisk Museum i Aarhus.

3.

Der må ikke placeres bygninger, skure, master, foretages ændringer i terrænet eller henlægges affald i en afstand af 4 meter vest for og 4 meter øst for plankeværket. Ejeren må dog opsætte et stakit fra plankeværkets nordende mod øst.

4.

Der må ikke etableres beplantning mellem plankeværket og vejen. Pla-

cering af træer og anden væsentlig ændring af beplantningen indenfor 4-meter zonen bag plankeværket må kun ske efter godkendelse af fredningsplanudvalget.

5.

Der må ikke foretages noget, der på nogen måde kan beskadige plankeværket, såvel over som under jordoverfladen.

6.

Fredningsplanudvalget lader i samarbejde med Skærbæk kommune udføre en afgrænsning af plankeværket indenfor det fredede område vest for plankeværket i overensstemmelse med en af landskabsarkitekt I. P. Junggren Have, Aabenraa, udarbejdet skitse, dateret den 16. juni 1977, der er fremlagt til sagen som bilag 14, og hvoraf fremgår, at der anlægges en grøft i en bredde af ca. 1 meter og i en afstand af 1 meter fra plankeværket, samt at der langs grøftens vestlige side nedlægges en svellekant.

7.

Fredningsplanudvalget foranlediger, at der vest for plankeværket opsættes et diskret skilt med en oplysende tekst.

8.

Påtaleberettiget er naturfredningsnævnet for Sønderjyllands amts nordlige fredningskreds og fredningsplanudvalget for Sønderjyllands amt.

Erstatning.

Nævnet finder, at den ejeren Thomas Martinsen, Juvre, tilkomme-nde erstatning for rådighedsindskrænkningen som følge af fredningen bør fastsættes til det af ejeren foreslåede beløb 3.000 kr. der med tillæg af renter som nedenfor bestemt udredes af statskassen med $\frac{3}{4}$ og amtsfonden for Sønderjyllands amt med $\frac{1}{4}$. Da fredningsservitutterne ikke betyder nogen forringelse af pantesikkerheden udbetales erstatningen til ejeren.

Denne kendelse vil ved nævnets foranstaltning være at tinglyse på de berørte ejendomme med prioritet forud for al pantegæld og andre rettigheder af privat oprindelse og de ovenfor under punkt 8 anførte myndigheder som påtaleberettiget.

Ifølge naturfredningslovens § 58 kan denne kendelse af de deri nævnte personer og myndigheder indbringes for Overfredningsnævnet (adresse Nyropsgade 22, 1602 København V.)

Klagefristen er 4 uger fra den dag, afgørelsen er meddelt den pågældende, men kan under særlige omstændigheder forlænges.

T h i b e s t e m m e s :

Det på matr. nr. 336 Juvre, Rømø sogn, værende hvalbensplankeværk, tilhørende Thomas Martinsen, fredes som ovenfor bestemt, og således at tillige et udfor plankeværket værende mindre vejareal, del af matr. nr. 167 Juvre, Rømø sogn, tilhørende Skærbæk kommune, er omfattet af fredningen.

Der tilkendes Thomas Martinsen i erstatning 3.000 kr., der forrentes fra datoen for afsigelsen af denne kendelse til betaling sker med en årlig rente, der er 1% højere end den af Danmarks Nationalbank fastsatte diskonto, der var gældende på den nævnte dato.

P. Malchau

N. Aa. Madsen

Christian L. Rodenberg

--ooOoo--